

IDENTIFIKACIJSKE ISPRAVE POMORACA U KONTEKSTU RJEŠENJA MEĐUNARODNE REGULATIVE I HRVATSKOG PRAVA

*Prof. dr. sc. Axel Luttenberger**
*Mr. sc. Biserka Rukavina***

UDK 347.793

Stručni rad

Primljeno: lipanj 2007.

Rad obrađuje složenu pravnu problematiku identifikacijskih isprava pomoraca i aktivnost Međunarodne organizacije rada na tom području. Pri analizi postignuća Konvencije o identifikacijskim ispravama pomoraca br. 185 posebna pozornost posvećena je postupku izdavanja isprava, pravilima o formi i sadržaju isprava, nacionalnim bazama podataka, pravilima o ocjeni i kontroli rada nadležnih državnih tijela te pravima pomoraca. Također se raspravljaju rješenja Pravilnika o pomorskim knjižicama, odobrenjima za ukrcanje i nadležnost lučkih kapetanija za izdavanje. Autori smatraju potrebnim da Republika Hrvatska ratificira Konvenciju o identifikacijskim ispravama pomoraca br. 185 kako bi se provelo potrebno usklađivanje domaćih propisa s međunarodnim izvorima sukladno razvoju tehnologije i pojačanoj potrebi za sigurnošću, sve s ciljem da se pomorcima osiguraju osnovna ljudska prava.

Ključne riječi: identifikacijske isprave pomoraca, elektronička baza podataka, ratifikacija, prava pomoraca

1. UVOD

Teroristički događaji koji su zabilježeni diljem svijeta u posljednjih nekoliko godina potaknuli su međunarodne organizacije na donošenje i prihvaćanje novih mjera sigurnosne zaštite osoba i imovine kao odgovor na povećanje

* Dr. sc. Axel Luttenberger, profesor Pomorskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, Studentska 2, Rijeka

** Mr. sc. Biserka Rukavina, asistentica Pomorskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, Studentska 2, Rijeka

stupnja opasnosti. Kako bi se sigurnosne prijetnje svele na što je moguće manju razinu, države uvode detaljne i kontinuirane kontrole osoba i tereta prilikom ulaska u državu i izlaska iz države. Kao posebno osjetljiva područja, uz zračne luke, pokazale su se morske luke odnosno lučka područja budući da je riječ o mjestima visoke mobilnosti osoba i prijevoznih sredstava. Iz tih razloga 2002. godine u okrilju Međunarodne pomorske organizacije usvojene su nove odredbe Međunarodne konvencije o zaštiti ljudskih života na moru, SOLAS 1974.¹ te Međunarodni pravilnik o sigurnosnoj zaštiti brodova i lučkih područja.²

Posebnu pažnju plijeni status stranih pomoraca u nacionalnim lukama. Budući da su direktno uključeni u međunarodni prijevoz putnika i tereta te da pristup lukama i lučkim područjima čini vitalni element njihova poslovanja, pomorcima se trebao olakšati pristup lukama, uključujući i one dijelove lučkog područja u koje je pristup ograničen. Da bi im se priznao poseban status, a samim time olakšao pristup i boravak na stranom teritoriju, države su zahtijevale uvođenje sustava koji će im omogućiti pouzdanu identifikaciju osoba i koji će biti unificiran na međunarodnoj razini. Iz tih razloga 2003. godine Međunarodna organizacija rada donosi Konvenciju o identifikacijskim ispravama pomoraca br. 185 koja sadržava detaljna pravila o izradi, sadržaju i izdavanju identifikacijske isprave pomoraca. Bitno je napomenuti da je Konvencija o identifikacijskim ispravama pomoraca br. 185 zapravo kontinuitet rada Međunarodne organizacije rada o pitanju statusa pomoraca budući da je davne 1958. usvojena i prihvaćena od velikog broja zemalja Konvencija o identifikacijskim ispravama pomoraca br. 108³ koja je također regulirala položaj pomoraca u stranim lukama. Razlog donošenja novog revidiranog konvencijskog teksta veže se uz spoznaju da normativni okviri Konvencije br. 108 iz 1958. godine nisu mogli ispuniti zahtjeve novih standarda sigurnosne zaštite.

¹ International Convention for the Safety of Life at Sea (SOLAS), 1974. (Međunarodna konvencija o zaštiti ljudskih života na moru, 1974., Consolidated text of the International Convention for the Safety of Life at Sea, 1974, and its Protocol of 1988: articles, annexes and certificates, International Maritime Organization, London, 2004).

² International Ship and Port Facility Security Code (skraćeni naziv tog pravilnika, kako je zabilježeno u pravilu XI-2/1 SOLAS konvencije, jest ISPS Code (International Ship and Port Facility Security Code, 2003 Edition, International Maritime Organization).

³ Konvencija br. 108 smatra se jednom od najprihvaćenijih konvencija Međunarodne organizacije rada. Ratificirale su je 64 države.

2. OSNOVNA OBILJEŽJA, STRUKTURA I SADRŽAJ KONVENCIJE O IDENTIFIKACIJSKIM ISPRAVAMA POMORACA BR. 185

Na 91. sjednici Međunarodne konferencije rada održane u Ženevi usvojena je Konvencija o identifikacijskim ispravama pomoraca br. 185 (u daljnjem tekstu: Konvencija br. 185).⁴ Temeljna obveza koju Konvencija br. 185 nameće državama članicama jest izdavanje identifikacijske isprave pomorcima koji imaju njihovo državljanstvo u skladu s propisanim konvencijskim kriterijima te prihvaćanje identifikacijske isprave izdane od drugih država članica Konvencije br. 185. Iz navedenog proizlazi kako se, zapravo, učinkovitost primjene Konvencije br. 185 zasniva na načelu uzajamnosti priznanja stranih isprava.

Konvencija br. 185 donosi jedinstvena pravila o izdavanju, obliku, sadržaju i korištenju identifikacijske isprave kojima se nastoji ojačati pouzdanost u dokument koji je kao takav izdan na temelju nacionalnog postupka. Izdavanje jedinstvenog dokumenta s karakteristikama kako ih predviđa Konvencija br. 185 omogućuje nadležnom tijelu kao i uredima za imigraciju da na jednostavan način provjere ima li osoba koja posjeduje identifikacijsku ispravu i koja se privremeno nalazi na njezinu teritoriju doista status pomorca.

Na temelju postojanja identifikacijske isprave pomorcima se dodjeljuju određene povlastice u smislu olakšanog pristupa i napuštanja strane luke odnosno lučkog područja a da se ne traži postojanje vize. Identifikacijska isprava mora ispunjavati dva osnovna uvjeta: mora biti takva da omogućí tzv. pozitivnu identifikaciju, pri čemu pozitivna identifikacija znači da je imatelj identifikacijske isprave upravo ona osoba kojoj je identifikacijska isprava izdana. Nadalje, mora omogućiti tzv. "provjerljivu identifikaciju", što podrazumijeva mogućnost provjere vjerodostojnosti identifikacijske isprave pozivanjem na izvor.

Opće odredbe o izdavanju identifikacijskih isprava i olakšicama koje pomorac njima stječe raspodijeljene su u osamnaest članaka, dok su detaljne upute o implementaciji i izradi isprava sadržane u prilogima. Tako se u Prilogu I. nalaze podaci o modelu isprave, Prilog II. govori o načinu vođenja elektroničkih baza

⁴ Seafarers' Identity Documents Convention (Revised), 2003. (Konvencija o identifikacijskim ispravama pomoraca br. 185 usvojena je 19. lipnja 2003., a stupila je na snagu 09. veljače 2005. Za stupanje na snagu Konvencije br. 185 tražile su se dvije ratifikacije od strane država članica ILO-a. Prva država koja je ratificirala Konvenciju br. 185 bila je Nigerija, a druga Jordan. Do danas Konvenciju br. 185 ratificiralo je ukupno 11 država: Azerbajdžan, Bahami, Francuska, Mađarska, Jordan, Republika Koreja, Madagaskar, Moldavija, Nigerija, Pakistan i Vanuatu.)

podataka, a u Prilogu III. sadržani su zahtjevi i preporučeni postupci izdavanja isprava. Konvencija također donosi pravila o načinu budućih izmjena i dopuna sadržaja priloga (članak 8.).

3. POLJE PRIMJENE KONVENCIJE BR. 185

3.1. Polje primjene

U fokusu primjene Konvencije br. 185 *ratione personae* nalaze se osobe koje od nadležnog državnog tijela zahtijevaju da im prizna status pomorca izdavanjem, na temelju podnesenog zahtjeva, valjane i općeprihvaćene identifikacijske isprave. Prema odredbi članka 1. stavka 1. Konvencije br. 185, pomorcem se ima smatrati svaka osoba koja je zaposlena ili je na neki drugi način angažirana za rad na brodu na koji se primjenjuje Konvencija. Bitno je napomenuti kako unatoč postojanju autonomne definicije pojma pomorac pojedinu državu ništa ne priječi da primjenu Konvencije br. 185 proširi i na širi krug osoba. Naime, ako postoji dvojba treba li određenu skupinu osoba deklarirati kao pomorce u kontekstu primjene Konvencije, konačnu odluku donijet će nadležno tijelo države koje je državljanin osoba koja podnosi zahtjev za izdavanjem identifikacijske isprave odnosno tijelo države u kojoj ta osoba ima redovno boravište. Donošenju odluke prethodi konzultativni postupak tijekom kojeg nadležno tijelo razmjenjuje mišljenja s organizacijom brodovlasnika i organizacijom pomoraca.⁵ Dakle, sama Konvencija br. 185 ne specificira krug osoba koje su vezane konvencijskim odredbama budući da su države zadržale ovlast da odlučuju o statusu pomorca od slučaja do slučaja.

3.2. Polje primjene *ratione materiae*

Polje primjene *ratione materiae* definirano je posrednim putem tako da se u tekstu navodi na koje se vrste brodova Konvencija br. 185 primjenjuje. Tako u

⁵ U članku 1. stavku 2. stoji:

“In the event of any doubt whether any categories of persons are to be regarded as seafarers for the purpose of this Convention, the question shall be determined in accordance with the provisions of this Convention by the competent authority of the State of nationality or permanent residence of such persons after consulting with the shipowner’s and seafarer’s organizations concerned.”

članku 1. stavku 1. stoji da se Konvencija br. 185 primjenjuje na sve brodove koji su redovito uključeni u pomorsku plovidbu.⁶ Osim pozitivne definicije, za utvrđivanje polja primjene Konvencije br. 185 korištena je i negativna definicija. Na dva se mjesta u Konvenciji br. 185 govori o tome koji su brodovi izuzeti iz primjene konvencijskih odredbi. Prvo izuzeće učinjeno je unutar definicije pomorca gdje se kaže da se pod pojmom pomorac razumije svaka osoba koja je zaposlena ili je na neki drugi način angažirana za rad na brodu koji je namijenjen za pomorsku plovidbu, osim ratnih brodova. Druga iznimka sadržana je u stavku 3. istog članka koji govori o statusu ribarskih brodova. Naime, primjena Konvencije br. 185 na ribarske brodove ovisi o diskrecijskoj ocjeni nadležnog tijela koje, uz konzultacije s predstavnikom vlasnika ribarskih brodova i predstavnika osoba koje rade na takvim brodovima, može donijeti odluku o primjeni Konvencije br. 185 i na takve brodove.⁷

4. POSTUPAK IZDAVANJA IDENTIFIKACIJSKE ISPRAVE POMORACA TE VOĐENJE NACIONALNIH ELEKTRONIČKIH BAZA PODATAKA

4.1. Postupak izdavanja identifikacijske isprave

Prema pravilu članka 2. stavka 1. Konvencije br. 185, nadležno tijelo države ugovornice dužno je osobi koja je podnijela valjani zahtjev izdati identifikacijsku ispravu.⁸ Izdavanju identifikacijske isprave prethodi postupak provjere i utvrđivanja jesu li konvencijskim odredbama postavljeni uvjeti ispunjeni.

Konvencija br. 185 razlikuje postupak izdavanja identifikacijske isprave pomorcu koji je državljanin države u kojoj se traži izdavanje identifikacijske isprave od postupka izdavanja te isprave osobi koja ima redovno boravište u toj državi. Dok je u prvom slučaju država dužna izdati zahtijevanu ispravu, pod pretpostavkom da su ispunjeni svi traženi uvjeti, u drugom slučaju izdavanje isprave rezultat je diskrecijske ocjene nadležnog tijela, drugim riječima, nadležno tijelo može na temelju vlastite procjene relevantnih okolnosti predmetnog slučaja donijeti konačnu odluku o izdavanju identifikacijske isprave.

⁶ *Bilješka 4, C 185.*

⁷ Konvencija o identifikacijskim ispravama iz 1958. godine uopće nije predviđala mogućnost primjene odredbi i na ribarske brodove.

⁸ *Bilješka 6, članak 2.*

Kad govorimo o postupku izdavanja identifikacijske isprave, posebno je bitna odredba kojom se državi odnosno nadležnom tijelu te države stavlja u obvezu izdavanje identifikacijske isprave u primjerenom roku. Što se ima smatrati primjerenim rokom, prosuđuje se na temelju nacionalnog prava pojedine države. Ako je zahtjev za izdavanjem identifikacijske isprave negativno riješen, Konvencija br. 185 podnositelju zahtjeva za izdavanjem identifikacijske isprave daje mogućnost ulaganja pravnog lijeka.⁹

4.2. Oblik i sadržaj identifikacijske isprave

U pogledu forme i sadržaja identifikacijske isprave Konvencija br. 185 propisuje čitav niz kriterija koje države trebaju slijediti pri izradi identifikacijske isprave. Posebno se ističe kako sama forma isprave i podaci koji se koriste u njoj moraju biti konzistentni s općim specifikacijama danim u predloženom modelu, što znači da Konvencija br. 185 u načelu ne dopušta državama veliku slobodu normiranja.¹⁰

Dane upute vežu se za posebnosti radnog okruženja pomoraca. Tako se, primjerice, u članku 3. stavku 2. Konvencije br. 185 navodi kako isprave trebaju biti izrađene na jednostavan način i od trajnog materijala.¹¹

Iz razloga pouzdanosti u točnost navedenih podataka zahtijeva se da korišteni materijal bude takav da onemogućí protuzakonito mijenjanje teksta isprave ili njegovo krivotvorenje. Kako bi se postigao što veći stupanj prihvaćenosti Konvencije br. 185, troškovi implementacije trebaju biti minimalni za državu. Stoga se u Konvenciji kaže da se treba raditi o takvoj vrsti materijala koji će ispunjavati uvjet pouzdanosti u korištenje, ali koji će biti financijski prihvatljiv za sve države.

⁹ *Bilješka 6*, članak 2, stavak 5.

¹⁰ Model identifikacijske isprave sadržan je u Prilogu I Konvencije br. 185. U nastojanju da svaka izmjena bude usklađena s konvencijskim odredbama, Prilog I može, kad je to potrebno, biti izmijenjen u skladu s odredbom članka 8. Konvencije br. 185, a posebno ako je potreba za izmjenom potaknuta razlozima tehnološkog razvoja. Odluka o usvajanju izmjena treba determinirati datum stupanja na snagu izmjena, pri čemu državama potpisnicama treba ostaviti primjereni rok unutar kojeg će izvršiti potrebno usklađivanje postupka izdavanja identifikacijske isprave na nacionalnoj razini.

¹¹ *Bilješka 2*.

Konvencijom br. 185 taksativno se navode podaci koje treba sadržavati identifikacijska isprava. To su: naziv tijela ovlaštenog za izdavanje identifikacijske isprave, podaci koji omogućuju brzu komunikaciju s nadležnim tijelom, datum i mjesto izdavanja identifikacijske isprave te izjava da je identifikacijska isprava izdana u skladu s Konvencijom br. 185 i da čini zasebni dokument odnosno da se ne može dovoditi u korelaciju s putovnicom.

Podaci o imatelju identifikacijske isprave ograničeni su na ove: ime i prezime, spol, datum i mjesto rođenja, državljanstvo, posebne fizičke specifikacije koje bi mogle pridonijeti identifikaciji osobe, fotografija i potpis. Svi podaci koji se vežu za osobu pomorca, a koji su sadržani u identifikacijskoj ispravi, trebaju biti vidljivi. Nadležno tijelo treba raspolagati adekvatnom opremom koja će pomorcu omogućiti provjeru točnosti i onih podataka koji nisu čitljivi prostim okom.

Vremenska valjanost identifikacijske isprave ograničena je na rok do deset godina. Zapravo, Konvencija br. 185 postavlja gornju granicu, dok na državama ostaje da odrede rok valjanosti na temelju nacionalnog prava. Obnavljanje isprave slijedi nakon pet godina od njezina izdavanja.

Element koji u najvećoj mjeri pridonosi ostvarenju zahtjeva pozitivne provjerljive identifikacije jest uvođenje tzv. biometričke šablone koja čini integralni dio identifikacijske isprave.¹²

Prikaz biometričkih karakteristika podnositelja zahtjeva za izdavanjem identifikacijske isprave treba ispunjavati određene uvjete. Prije svega, izrada biometričkog prikaza ne smije imati kao posljedicu kršenje temeljnih ljudskih prava (pravo na privatnost, pravo na dignitet, zaštita ljudskog zdravlja itd.). Posebna pozornost poklanja se zaštiti prava osobe na privatnost zato što podaci sadržani u identifikacijskoj ispravi nakon njezina izdavanja postaju javni, dostupni i općepoznati.

Sam biometrički prikaz treba biti vidljiv na identifikacijskoj ispravi i takav da ne ostavlja mogućnost rekonstrukcije odnosno izrade drugog prikaza, a oprema koja se koristi prilikom provjere biometričkih specifikacija mora biti takva da se na pogodan i pouzdan način može koristiti u lukama i drugim mjestima, uključujući i sam brod.

¹² Pod pojmom biometričkih karakteristika razumije se korištenje fizioloških ili behavioralnih karakteristika kao što su otisak prsta, uzorak šarenice oka ili mrežnice oka za potrebe identifikacije osobe (pomorca) odnosno provjere vjerodostojnosti identiteta.

Cilj koji se želio postići uvođenjem biometričkog prikaza prepoznaje se u mogućnosti pribavljanja unificiranih i pouzdanih podataka na temelju kojih se naknadno provjerava vjerodostojnost identiteta osobe. Očito je da biometrička šablona, uz korištenje adekvatne tehnološke opreme, omogućuje točniju identifikaciju nego sama fotografija ili potpis.

4.3. Vođenje nacionalnih elektroničkih baza podataka

Da bi se mogla provjeriti vjerodostojnost podataka sadržanih u identifikacijskoj ispravi, potrebno je osnovati elektroničku bazu podataka u kojoj će biti pohranjen zapis o svakoj izdanoj ili oduzetoj identifikacijskoj ispravi. Radi postizanja učinka brze i pregledne provjere vjerodostojnosti informacija potrebno je imati permanentni pristup bazi podataka. Nadležno tijelo dužno je poduzeti odgovarajuće mjere kako bi se baza podataka zaštitila od neovlaštenog pristupa.

Sadržaj informacije u zapisu treba biti ograničen na one podatke koji su bitni za postupak provjere identifikacijske isprave odnosno utvrđivanja statusa pomorca.¹³

Prema članku 4. stavku 3. Konvencije br. 185, svaka država članica treba omogućiti osobi kojoj je izdana identifikacijska isprava da provjeri točnost podataka pohranjenih u elektroničkoj bazi podataka te da joj omogući ispravke ako su one potrebne, bez dodatnih novčanih izdataka za pomorca.¹⁴

Osim uspostave elektroničke baze podataka, Konvencija br. 185 predviđa osnivanje posebnog tijela koje će odgovarati na pitanja ureda za imigraciju ili nekog drugog tijela u pogledu provjere autentičnosti i valjanosti identifikacijske isprave izdane od nadležnog tijela. Podaci o tzv. stalnom žarištu (*permanent focal point*) trebaju se dostaviti Međunarodnom uredu rada. Na temelju pristiglih podataka Međunarodni ured rada formira listu svih žarišta te je prosljeđuje svim članicama Međunarodne organizacije rada.

¹³ Podaci koji se unose u elektroničku bazu podataka navedeni su u Prilogu II Konvencije br. 185 i mogu se mijenjati odnosno dopunjavati kako je predviđeno u članku 8. Konvencije, pri čemu treba voditi računa da se državama ostavi dovoljno vremena za potrebnu reviziju njihovih nacionalnih baza podataka.

¹⁴ Inicijatori donošenja Konvencije o identifikacijskim ispravama pomoraca br. 185 bili su svjesni činjenice da bi neprihvatljivo visoki troškovi implementacije konvencijskih odredbi doveli u pitanje samo stupanje na snagu Konvencije. Stoga se nastojalo minimalizirati financijske izdatke.

Osobni podaci sadržani u elektroničkoj bazi podataka ne smiju se koristiti za druge svrhe osim one za provjeru autentičnosti i valjanosti identifikacijske isprave.

5. SUSTAV KONTROLE UDOVOLJAVANJA ZAHTJEVIMA KONVENCIJE BR. 185

Prema mišljenju Međunarodne organizacije rada, postupak izdavanja identifikacijske isprave treba biti podložan vanjskoj ocjeni i kontroli. Naime, takav model poznaje i Međunarodna pomorska organizacija kao i Organizacija međunarodnog civilnog zrakoplovstva.¹⁵

Minimalni zahtjevi koji determiniraju postupak izdavanja identifikacijske isprave, uključujući i postupak kontrole kvalitete rada, navedeni su u Prilogu III. Konvencije br. 185.¹⁶ Sve što je navedeno u tzv. dijelu A Priloga III obvezuje državu u postupku izdavanja identifikacijske isprave, za razliku od dijela B u kojem se nalaze upute i smjernice koje nisu obvezujuće.

Država je obvezna najmanje svakih pet godina provesti postupak kontrole i ocjenu rada tijela nadležnog za izdavanje identifikacijske isprave. Izvješća o kontroli i ocjeni rada trebaju se dostaviti glavnom direktoru Međunarodnog ureda rada zajedno s kopijama za vodeće organizacije brodovlasnika i organizacije pomoraca u dotičnoj državi koji ih potom prosljeđuje ostalim državama potpisnicama.

Posebno tijelo koje djeluje pri Međunarodnom uredu rada dužno je izraditi listu država koje u potpunosti ispunjavaju minimalne zahtjeve sadržane u Prilogu III Konvencije br. 185.

Tako sastavljena lista treba biti dostupna svim državama članicama Međunarodne organizacije rada. Ona je podložna izmjenama i dopunama zbog pristizanja novih informacija. Posebni postupak predviđen je u slučaju kad se

¹⁵ International Civil Aviation Organization (ICAO), www.icao.int.

¹⁶ Prilog III. sadržava odredbe o postupcima izdavanja identifikacijske isprave, odredbe o čuvanju, korištenju i odgovornosti za praznu i popunjenu identifikacijsku ispravu, odrednice o oduzimanju isprave i žalbenom postupku, pravila korištenja, zaštite i održavanja baze podataka te odredbe o postupku kontrole kvalitete rada nadležnog tijela. Kao i Prilog II, i Prilog III može se mijenjati na način kako je predviđeno u članku 8. Konvencije br. 158, pri čemu se državama dodjeljuje primjereni rok unutar kojeg trebaju obaviti potrebnu reviziju svojih postupaka.

nekoj državi odbije zahtjev za stavljanje na listu. O tom događaju moraju biti pravodobno obaviještene sve ostale države.

6. HRVATSKI PROPISI O IDENTIFIKACIJSKOJ ISPRAVI POMORACA

Kad govorimo o pravnoj legislativi za uređenje pitanja identifikacije i utvrđivanja statusa pomoraca, treba reći da u Hrvatskoj ne postoji adekvatan pravni akt. Naime, Hrvatska nije ratificirala Konvenciju o identifikacijskim ispravama pomoraca iz 1958. godine tako da nije ni bila obvezna svoje zakonodavstvo uskladiti s međunarodnim standardima. Odgovarajuće odredbe o utvrđivanju identiteta pomoraca sadržane su u Pravilniku o pomorskim knjižicama, odobrenjima za ukrcanje i nadležnosti lučkih kapetanija za izdavanje (u nastavku teksta: Pravilnik).¹⁷ Međutim, taj pravilnik svoju primjenu veže samo uz pomorce koji se ukrcavaju na brodove upisane u upisniku brodova Republike Hrvatske. Pomorci koji plove na stranim brodovima ostali su izvan primjene Pravilnika. Upravo u tom segmentu očituje se glavni nedostatak postojećeg pravnog rješenja.

Pravilnik raspoznaje dvije vrste isprava koje se mogu izdati određenoj osobi radi stjecanja statusa pomorca odnosno mogućnosti ukrcanja na brodove koji su upisani u upisnik brodova Republike Hrvatske: ako je riječ o osobama s hrvatskim državljanstvom, nadležno tijelo izdaje pomorsku knjižicu kojom se dokazuje identitet i hrvatsko državljanstvo osobe, stručna osposobljenost, zdravstvena sposobnost, svojstvo u kojem je osoba ukrcana i trajanje službe na brodu upisanom u upisnik brodova Republike Hrvatske. Osim pomorske knjižice, nadležno tijelo može izdati i tzv. odobrenje za ukrcanje. Odobrenje za ukrcanje mora imati strani državljanin ili osoba bez državljanstva ukrcana kao član posade broda upisanog u upisnik brodova Republike Hrvatske. Odobrenjem za ukrcanje dokazuje se identitet, stručna osposobljenost, zdravstvena sposobnost, svojstvo u kojem je osoba ukrcana i trajanje službe na brodu upisanom u upisnik brodova Republike Hrvatske.¹⁸

¹⁷ Pravilnik o pomorskim knjižicama, odobrenjima za ukrcanje i nadležnosti lučkih kapetanija za izdavanje, NN 4/98., 103/98.

¹⁸ Grabovac, Ivo, Pomorsko pravo, Knjiga prva, Split, 2001.

Odredba kojom se propisuju uvjeti koje podnositelj zahtjeva za izdavanjem pomorske knjižice mora ispunjavati sadržana je u članku 3. Pravilnika. Prema toj odredbi za izdavanje pomorske knjižice traži se kumulativno ispunjenje triju uvjeta: osoba mora imati 15 godina, mora biti tjelesno i duševno zdrava i sposobna za obavljanje određenih poslova na brodu te se zahtijeva pohađanje obvezatne izobrazbe i polaganje ispita o postupcima u slučaju opasnosti na brodu odnosno pohađanje obvezatne izobrazbe i polaganje ispita temeljne sigurnosti na brodu u skladu s Pravilnikom o zvanjima i svjedodžbama o osposobljenosti pomoraca na brodovima trgovačke mornarice Republike Hrvatske.

Prije izdavanja pomorske knjižice utvrđuje se identitet osobe tako da podnositelj zahtjeva priloži preslik domovnice ako zahtjev podnosi poštom, odnosno ako zahtjev predaje osobno, predočuje osobnu iskaznicu ili drugu ispravu iz koje se može utvrditi identitet i državljanstvo.¹⁹

Uz zahtjev za izdavanje odobrenja za ukrcanje podnositelj zahtjeva prilaže preslik isprave o identitetu, liječničko uvjerenje, ovlasti - svjedodžbe odnosno diplome o završnom ispitu, ovisno o završenoj školi, dokaz o plovidbenom stažu i prijašnjim ukrcanjima na brodove upisane u upisnik brodova Republike Hrvatske, ako je prije bio ukrcan na te brodove, odobrenje za stalno nastanjenje odnosno za privremeni boravak u Republici Hrvatskoj, odobrenje za zasnivanje radnog odnosa (radna viza, fotografije i potvrde) te uvjerenja o završenom obvezatnom tečaju i položenom ispitu.²⁰

Pomorska knjižica odnosno odobrenje za ukrcanje neprenosiv je osobni dokument koji je pomorac dužan imati kad je ukrcan kao član posade broda upisanog u upisnik brodova Republike Hrvatske.

Podaci koji se unose u pomorsku knjižicu taksativno su navedeni u članku 5. Pravilnika²¹ kao i popis državnih tijela odnosno javnih ustanova ovlaštenih

¹⁹ Pri podnošenju zahtjeva za izdavanje pomorske knjižice osoba mora priložiti i liječničko uvjerenje izdano sukladno propisima o zdravstvenom nadzoru nad članovima posade brodova upisanih u upisnik brodova Republike Hrvatske, preslik isprave o stečenoj ili priznatoj osposobljenosti za obavljanje poslova u trgovačkoj mornarici, preslik ovlasti - svjedodžbe odnosno diplome o završnom ispitu, ovisno o završenoj školi, potvrdu - izvadak o plovidbenom stažu, o prijašnjim ukrcanjima na brodove upisane u upisnik brodova Republike Hrvatske, ako je prije bila ukrcana na te brodove, fotografije i uvjerenja o završenom obvezatnom tečaju i položenom ispitu.

²⁰ Bilješka 17.

²¹ Pomorska knjižica sadržava natpis Republika Hrvatska s utisnutim grbom i naziv pomorska knjižica, oznaku i broj serije te broj pod kojim je pomorska knjižica zavedena u

za popunjavanje određenih rubrika.²² Svako unošenje podataka u pomorsku knjižicu mora potpisati ovlaštena osoba i ovjeriti pečatom broda, broдача ili vlasnika broda odnosno nadležnog tijela. Ispod potpisa ispisuje se u zagradi tiskanim slovima ime i prezime potpisnika.

Pomorska knjižica izdaje se s rokom važenja deset godina, s tim da valjanost pomorske knjižice može prestati i prije isteka roka od deset godina od dana izdavanja ako njezin imatelj pravodobno ne obavi liječnički pregled u roku definiranom propisima o zdravstvenom nadzoru nad članovima posade brodova upisanih u upisnik brodova Republike Hrvatske.

Pomorska knjižica, ako je u nju unesena viza, služi članu posade kao putna isprava za putovanje u inozemstvo radi ukrcanja na brod ili za povratak u Republiku Hrvatsku nakon iskrcanja s broda upisanog u upisnik brodova Republike Hrvatske.

Pravilnik predviđa pravila o zamjeni pomorske knjižice odnosno odobrenja za ukrcanje (glava VIII),²³ pravila postupka za slučaj nestanka pomorske knjiži-

upisnik izdanih pomorskih knjižica, ime i prezime, jedinstveni matični broj građanina, datum, mjesto, općinu i državu rođenja te državljanstvo imatelja pomorske knjižice, brojčanu oznaku stranice, nazive mjesta, općine i države gdje prebiva imatelj pomorske knjižice, mjesto za fotografiju i potpis imatelja pomorske knjižice, naziv tijela koje je izdalo pomorsku knjižicu te mjesto i datum izdavanja pomorske knjižice, rok važenja pomorske knjižice, mjesto za potpis osobe ovlaštene za izdavanje pomorske knjižice, podatke o osposobljenosti, liječničkom pregledu, krvnoj grupi i RH faktoru imaoća pomorske knjižice, mjesto za unošenje vize, podatke o prijašnjim ukrcanjima na brodove upisane u upisnik brodova Republike Hrvatske te podatke o oduzimanju ovlasti - svjedodžbe (upisuju se podaci o oduzimanju ovlasti) i mjesto za napomene.

²² Prema članku 12. Pravilnika, podatke u pomorsku knjižicu, nakon što je ona izdana, upisuju: broдар, odnosno vlasnik broda - podatke o ukrcanju i iskrcaju zapovjednika broda uz predočenje pisanog naloga za ukrcanje odnosno iskrcaj zapovjednika; zapovjednik broda ili časnik koji ga zamjenjuje - podatke o ukrcanju i iskrcaju ostalih članova posade; ovlašteni liječnik - podatke o krvnoj grupi i RH faktoru; policijska uprava odnosno policijska postaja na čijem se području nalazi prebivalište podnositelja zahtjeva - vizu; lučka kapetanija, a u inozemstvu diplomatsko ili konzularno predstavništvo Republike Hrvatske - podatke o stečenoj svjedodžbi o osposobljenosti, podatke o naknadnim liječničkim pregledima, ovjerava podatke o ukrcanju odnosno iskrcaju, upisuje podatke o oduzetim svjedodžbama o osposobljenosti i druge napomene o imatelju pomorske knjižice odnosno odobrenja za ukrcanje.

²³ Pomorska knjižica odnosno odobrenje za ukrcanje zamijenit će se novom kad joj istekne valjanost, kad se rubrike predviđene za upis podataka popune podacima, kad se istroši ili ošteti toliko da postane neupotrebljiva, kad imatelj pomorske knjižice odnosno odob-

ce odnosno odobrenja za ukrcanje (glava IX)²⁴ te obvezu vođenja očevidnika izdanih pomorskih knjižica i odobrenja za ukrcanje (glava X).

7. UMJESTO ZAKLJUČKA

Opravdanost donošenja Konvencije o identifikacijskim ispravama pomoraca br. 185, kojom se definiraju ne samo pravila o sadržaju, formi i izdavanju identifikacijske isprave već i prava koja pomorci stječu na temelju te isprave pronalazimo u potrebi da se pomorcima olakša pristup i kretanje unutar lučkog područja strane države, tj. da se olakša mobilnost posade broda koja je nužan preduvjet za funkcionalno obavljanje radnih obveza pomoraca. Da bi država priznala određene olakšice stranom pomorcima u smislu olakšanog kretanja unutar njezina teritorija, zahtijeva se postojanje isprave koja će na pouzdan način dokazivati da je zaista riječ o pomorcima. Standardi koji prate uvođenje i primjenu novog identifikacijskog dokumenta u pomorstvu trebaju biti ujednačeni na međunarodnoj razini, a potom implementirani u što više država. Očekuje se da će Konvencija br. 185 biti široko prihvaćena. Do sada ju je ratificiralo ukupno jedanaest država: Azerbajdžan, Bahami, Francuska, Mađarska, Jordan, Republika Koreja, Madagaskar, Moldavija, Nigerija, Pakistan i Vanuatu.²⁵

Mislimo da bi Hrvatska trebala u dogledno vrijeme ratificirati Konvenciju br. 185, to više što nismo ratificirali ni Konvenciju 108 iz 1958. godine koja također sadržava pravila o izdavanju identifikacijske isprave pomoraca. Kon-

renja za ukrcanje promijeni ime ili prezime, kad izgled imaoca pomorske knjižice odnosno odobrenja za ukrcanje više ne odgovara njegovu izgledu na fotografiji u pomorskoj knjižici, odnosno odobrenju za ukrcanje, ili kad se ošteti fotografija te kad postoji drugi valjani razlog. Za zamjenu pomorske knjižice odnosno odobrenja za ukrcanje, posjednik navedenih isprava podnosi zahtjev s potrebnim priložima. Ako u trenutku zamjene pomorske knjižice odnosno odobrenja za ukrcanje nije proteklo više od polovice predviđenog roka valjanosti liječničkog uvjerenja, ono se može upisati u novu pomorsku knjižicu odnosno odobrenje za ukrcanje.

²⁴ Nestanak pomorske knjižice odnosno odobrenje za ukrcanje u Republici Hrvatskoj imatelj je dužan prijaviti tijelu koje je knjižicu odnosno odobrenje izdalo. Nestanak pomorske knjižice odnosno odobrenja za ukrcanje u inozemstvu imatelj je dužan prijaviti najbližem diplomatskom ili konzularnom predstavništvu Republike Hrvatske, a nakon povratka u Republiku Hrvatsku i tijelu koje je isprave izdalo. Nadležno tijelo će nestalu putnu ispravu rješenjem proglasiti nevažećom.

²⁵ www.ilo.org.

vencija 108 ima svega četrnaest članaka u kojima se govori o polju primjene konvencijskih odredbi, o obvezi izdavanja identifikacijske isprave svakom pomorcu koji je državljanin države pred čijim je nadležnim tijelom zahtjev za izdavanjem isprave podnesen te o mogućnosti države da identifikacijsku ispravu izda i osobi koja nije njezin državljanin ako je zaposlena na brodu koji je upisan u upisnik brodova te države ili se glavno mjesto njezina poslodavca nalazi na teritoriju te države (takav uvjet u Konvenciji br. 185 prepoznaje se u zahtjevu postojanja redovnog boravišta) te o olakšicama koje se dodjeljuju pomorcima na temelju posjedovanja takve isprave.²⁶ Bitno je istaknuti kako Konvencija 108 nije predviđala tzv. biometričku šablonu kao ni formiranje i vođenje nacionalnih baza podataka o izdanim i oduzetim identifikacijskim ispravama od nadležnog tijela države ugovornice, što znači da su one novost koju donosi Konvencija br. 185. Iz navedenog razloga autori smatraju da je Konvencija br. 185 značajan pomak u nastojanju da se mjere sigurnosne zaštite podignu na višu razinu i da se olakša kretanje pomoraca na stranom teritoriju.

Važeći hrvatski propis - Pravilnik o pomorskim knjižicama, odobrenjima za ukrcanje i nadležnosti lučkih kapetanija za izdavanje - na današnjem stupnju tehnološkog razvoja i pojačane potrebe za sigurnosti ne rješava sveobuhvatno pitanje identifikacije pomoraca tako da se može smatrati da su postojeća pravna rješenja našeg zakonodavstva manjkava.

Autori smatraju da Republika Hrvatska u postupku prilagodbe svoga pravnog sustava međunarodnim pomorskim izvorima mora ratificirati novu Konvenciju o identifikacijskim ispravama pomoraca br. 185 koja je tehnološki zahtjevna i traži određene troškove za svoje oživotvorenje.

Nakon toga, po mišljenju autora, domaći zakonodavac morat će dopuniti i izmijeniti pravilnike koji reguliraju složenu problematiku identifikacijskih isprava, poglavito dio koji je danas reguliran u pomorskim knjižicama. Pri tome treba imati na umu da se zbog očito povećane potrebe za sigurnosti ne smiju narušavati ljudska prava, odnosno prava pomoraca.

²⁶ C 108 Seafarers' Identity Documents Convention 1958.

Summary

Axel Luttenberger *

Biserka Rukavina **

**SEAFARER'S IDENTITY DOCUMENT IN THE CONTEXT
OF SOLUTION PROVIDED BY INTERNATIONAL
REGULATION AND THE CROATIAN LAW**

The paper evaluates intricate legal problems concerning the seafarer's identity documents and the activity of the International Labour Organization in that regard. In analysing the achievements of the Seafarer's Identity Documents Convention, 2003 a particular consideration is given to their issuing procedure, their form and contents, the national electronic data-base, labour and evaluation monitoring as well as seafarer's rights. Requirements of the Croatian Ordinance regulating the seaman's book, embarkation permits and port authorities' competence to issue documents are also discussed. The authors considered an impelling need for the Republic of Croatia to ratify the Seafarer's Identity Documents Convention No. 185 in order to align the domestic sources of law with international rules dealing with the development of technology and reinforcements for safety, provided that human rights of seafarers should be protected.

Key words: seafarer's identity documents, electronic data-base, ratification, seafarer's rights

* Axel Luttenberger, Ph. D. Professor, Faculty of Maritime Studies, University of Rijeka, Studentska 2, Rijeka

** Biserka Rukavina, LL. M., Assistant, Faculty of Maritime Studies, University of Rijeka, Studentska 2, Rijeka

